

Dopuszczalność rejestrowania na filmie lub zdjęciach interwencji Straży Leśnej oraz poszczególnych strażników, a następnie upubliczniania i rozpowszechniania ich wizerunków

Przepisy prawa nie odnoszą się wprost do dopuszczalności utrwalania przebiegu czynności służbowych oraz wizerunku funkcjonariuszy Straży Leśnej ani innych podmiotów publicznych oraz osób prywatnych. **Nie istnieje zatem prawny zakaz dokumentowania przez świadków przebiegu czynności służbowych podejmowanych przez Straż Leśną**, co może przekonywać o dopuszczalności rejestrowania prac funkcjonariuszy. Taka interpretacja braku wyraźnego zakazu nagrywania jest prezentowana przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w odniesieniu do służb mu podległych. W odpowiedzi na interpelację posła M. Biernackiego zawierającą m.in. pytanie: „Czy MSWiA ogłosiło wiążące stanowisko w sprawie legalności rejestrowania podejmowanych przez funkcjonariuszy publicznych czynności?” wskazano, że: „Wprawdzie z obowiązujących przepisów prawa nie wynika, aby czynności podejmowane przez policjantów w zakresie legitymowania osób oraz dokonywania kontroli osobistej objęte były zakazem ich rejestrowania przez osoby uczestniczące w czynnościach, niemniej nagrywanie interweniujących policjantów nie może utrudniać wykonywania zgodnych z prawem czynności, które są prowadzone na miejscu zdarzenia lub interwencji” (odpowiedź z 6 lipca 2017 r. na interpelację nr 12935 w sprawie szkolenia policjantów w zakresie reagowania na filmowanie ich przez osoby postronne).

Powyższą zasadę należy jednak rozważyć w odniesieniu do ochrony **wizerunku konkretnego strażnika** oraz jego rozpowszechniania. Zgodnie z art. 23 kodeksu cywilnego: „Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności (...) wizerunek (...) pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”. O ochronie dóbr osobistych stanowi zaś art. 24 k.c.: „Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. (...)”.

Powszechnie przyjmuje się, że ochrona wizerunku jako dobra osobistego, przewidziana przepisami kodeksu cywilnego, obejmuje zakaz utrwalania wizerunku danej osoby bez jej zgody (nawet bez późniejszego jego rozpowszechniania) ze względu na naruszenie jej intymności. Zatem osoba, która jest lub ma zostać sfilmowana w taki sposób, że jej wizerunek zostanie utrwalony, ma prawo żądać zaniechania tego działania. Uprawnienie to, jak każde prawo podmiotowe, doznaje jednak wyjątków w sytuacjach przewidzianych przepisami. Jednym z takich przepisów jest art. 5 kodeksu cywilnego, zgodnie z którym „Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony”. Wydaje się, że strażnik leśny odmawiający zgody na utrwalenie swojego wizerunku podczas wykonywania czynności służbowych, działa wbrew społecznemu przeznaczeniu prawa do ochrony wizerunku oraz zasadom współżycia społecznego. Uzasadnienie tego stanowiska jest następujące.

Po pierwsze, owo dobro osobiste silnie łączy się z prawem do prywatności, a w tym przypadku chodzi o utrwalenie czynności podejmowanych służbowo. Po drugie, przyznane strażnikom leśnym uprawnienia mają charakter publicznoprawny (wynikają z powierzonego przez władze publiczne zarządu nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa), polegają na władcym wkraczaniu w prawa i dobra innych osób, co nakazuje taką interpretację przepisów, która w najwyższym stopniu uwzględnia wymóg legalności i transparentności działań strażników leśnych. Po trzecie, na sposób przeprowadzenia czynności związanych z wykorzystaniem przez strażnika środków przymusu bezpośredniego przysługuje zażalenie (art. 47 ust. 3b ustawy o lasach). Już choćby z punktu widzenia zabezpieczenia dowodów dla przyszłego postępowania w tym trybie (ale także na poczet postępowań karnego albo cywilnego, które osoba, w swojej ocenie pokrzywdzona działaniem strażnika, chce zainicjować), należy przyjąć dopuszczalność rejestracji przebiegu czynności. **Należy więc uznać za dopuszczalne utrwalanie wizerunków strażników leśnych wykonujących czynności służbowe, dokonywane w ramach utrwalania przebiegu tych czynności techniką wizualną**

(filmową), gdyż bez utrwalenia wizerunku osoby, która tą czynność wykonuje, nie da się rzetelnie utrwalić przebiegu czynności ani zidentyfikować tej osoby.

Powyższe nie oznacza natomiast, że w wyniku czynności związanych z utrwalaniem przebiegu interwencji nie może dojść do naruszenia prawa przez osobę rejestrującą przebieg zdarzenia. Utrwalający obraz lub dźwięk może bowiem nie poprzestać na biernym rejestrowaniu przebiegu czynności. W grę wchodzić może odpowiedzialność cywilna za naruszenie innych dóbr osobistych (np. czci i nietykalności cielesnej) oraz karna np. sprawstwo przestępstw z art. 191 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia) lub 224 § 2 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej, gdyż strażnik leśny przy wykonywaniu czynności służbowych korzysta z ochrony prawnej, przewidzianej w przepisach prawa karnego dla funkcjonariuszy publicznych).

Dopuszczalność utrwalania wizerunków strażników leśnych wykonujących czynności służbowe nie oznacza automatycznie dopuszczalności rozpowszechniania tych wizerunków. O ile bowiem samo utrwalenie wizerunku jest niezbędne dla rzetelnego utrwalenia przebiegu czynności, w szczególności na potrzeby wspomnianych postępowań procesowych, to publiczne rozpowszechnianie tych wizerunków nie służy – co do zasady – prowadzeniu tych postępowań ani innym celom publicznym, a stopień naruszenia prywatności jest w tym przypadku nieporównywalnie większy. Tak więc **rozpowszechnianie wizerunków strażników leśnych wykonujących czynności służbowe należy uznać, co do zasady, za bezprawne**. Należy jednak podkreślić, że zasady te dotyczą wizerunku, a zatem dopuszczalne jest rozpowszechnianie przekazu, który owego wizerunku nie zawiera, np. na skutek odpowiedniego skadrowania, późniejszej anonimizacji itp.

Zakaz rozpowszechniania wizerunków strażników leśnych ulega wyłączeniu w przypadkach określonych w art. 81 Prawa autorskiego. Przepis ten określa cztery

przypadki dopuszczalności rozpowszechniania wizerunku: 1) zezwolenie osoby na nim przedstawionej; 2) dokonanie umówionej zapłaty za pozowanie (te przypadki należy raczej wykluczyć); 3) osoba jest powszechnie znana, a wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych, zawodowych; 4) osoba stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza. Dwa ostatnie przypadki wymagają omówienia.

Oдноśnie przypadku, w którym osoba jest powszechnie znana, nie wydaje się, aby strażnik leśny mógł zostać uznany za osobę powszechnie znaną, co dopuszcza utrwalanie jego wizerunku w związku z pełnieniem funkcji publicznych, w tym zawodowych. Trudno bowiem przyjąć, by pojedynczy funkcjonariusz uzyskał tego rodzaju rozpoznawalność. Wydaje się to tym bardziej wątpliwe, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że większość interwencji na terenie Puszczy Białowieskiej dokonywana jest przez osoby jedynie czasowo oddelegowane do wykonywania czynności na danym terenie.

Dla zaistnienia przypadku, w którym osoba stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, rozstrzygające znaczenie ma ustalenie relacji między wizerunkiem a pozostałymi utrwalonymi elementami. Rozpowszechnianie wizerunku nie wymagałoby zezwolenia, jeśli stanowiłby on „jedynie element akcydentalny lub akcesoryjny przedstawionej całości, tzn. w razie usunięcia wizerunku nie zmieniłby się przedmiot i charakter przedstawienia” (wyrok SA w Krakowie z dnia 19 grudnia 2001 r., sygn.. akt I ACa 957/01). Przyjmuje się natomiast że skupienie obrazu na konkretnej osobie (jej skądowanie) wyklucza możliwość powołania się na omawiany wyjątek (zob. D. Flisak [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, red. D. Flisak, LEX/el. 2015, nr 170637, komentarz do art. 81, teza 18 wraz z powołanym tam orzecnictwem). Przykładowo można zatem stwierdzić, że rozpowszechnianie obrazu przedstawiającego grupę strażników leśnych, a dodatkowo jeszcze podmioty wykonujące prace leśne, będzie dopuszczalne, ale już np. rozpowszechnianie wizerunku strażnika podczas legitymowania będzie bezprawne.

